

ΧΕΡΣΟΝΗΣΟΣ ΤΗΣ ΚΡΙΜΑΙΑΣ, ΟΥΚΡΑΝΙΑ

ΤΟ ΜΟΥΣΕΙΟ ΑΡΧΑΙΟΤΗΤΩΝ ΤΗΣ ΘΕΟΔΟΣΙΑΣ

Γιώργος Κωστόπουλος

Ένα από τα παλιότερα μουσεία της Ευρώπης είναι το Αρχαιολογικό Μουσείο της Θεοδοσίας / Feodosiya*. Στον αριθμό 11 της λεωφόρου Αϊβαζόφσκι (πρώην Λένιν), σε ένα κλασικίζον κτίριο των αρχών του 20ού αιώνα, στεγάζονται οι αρχαιολογικές συλλογές του Μουσείου από το 1988. Η αυλή του έχει μετατραπεί σε υπαίθριο μουσείο λίθου (lapidarium), με αρχαιότητες από την Κριμαϊκή χερσόνησο αλλά και από τη χερσόνησο Ταμάν (στην είσοδο της Αζοφικής), όπως είναι τα περίφημα μαρμάρινα λιοντάρια του 4ου π.Χ. αιώνα από την αρχαία Φαναγόρεια, στις ασιατικές ακτές του Κιμμέριου Βοσπόρου / Στενά του Κερτς. Αν και εδώ στεγάζονται οι αρχαιολογικές συλλογές από το 1988, η ιστορία του Μουσείου αρχίζει σχεδόν διακόσια χρόνια νωρίτερα. Πρωτεργάτης των ενεργειών για την ίδρυσή του ήταν ο *S. M. Bronevsky* (1763-1830), δήμαρχος της πόλης εκείνη την εποχή. Μετά από τις προσπάθειες του δημάρχου, ο τσάρος Αλέξανδρος Α΄ υπέγραψε το αυτοκρατορικό διάταγμα για την ίδρυση του μουσείου στις 8 (20) Νοεμβρίου 1810. Τα εγκαίνια έγιναν στις 13 (25) Μαΐου του 1811 και το επίσημο όνομά του ήταν Μουσείο Αρχαιοτήτων της Θεοδοσίας.

Το αρχικό κτίριο στο οποίο στεγάστηκε το μουσείο ήταν ένα οθωμανικό τζαμί από τα πολλά εγκαταλελειμμένα τζαμιά της πόλης, μιας και πολλοί από τους Μουσουλμάνους κατοίκους της Θεοδοσίας την εγκατέλειψαν μετά από την ενσωμάτωση της Κριμαίας στη Ρωσική Αυτοκρατορία. Τον πυρήνα της πρώτης συλλογής αποτέλεσαν οι αρχαιότητες που αγοράστηκαν από ένα ντόπιο έμπορο για 1.000 ρούβλια. Αυτή η συλλογή περιελάμβανε ένα μαρμάρινο κεφάλι γυναικείου αγάλματος, 37 πήλινα ειδώλια και αγγεία, λυχνάρια, θραύσματα αγγείων και 134 ελληνικά και ρωμαϊκά νομίσματα.

Το παλιό τζαμί που στέγαζε το Αρχαιολογικό Μουσείο της Θεοδοσίας από το 1811 μέχρι το 1871 (Χαρακτικό: πρώτο μισό του 19ου αιώνα).

*ΣΗΜ. Στα μεσαιωνικά χρόνια η αρχαιοελληνική και πρωτοβυζαντινή Θεοδοσία ονομάστηκε Καφφάς / Κεφέ / Kefe

Οι αρχαιότητες του μουσείου αυξάνονταν με ταχείς ρυθμούς κι έτσι αυτός ο πρώτος χώρος λειτούργησε περισσότερο σαν αποθήκη παρά σαν εκθεσιακός χώρος. Έπρεπε να δημιουργηθεί ένα καινούργιο κτίριο για την έκθεση των αρχαιοτήτων. Τη δαπάνη για το νέο μουσείο ανέλαβε ο μεγάλος Αρμένιος θαλασσογράφος Αϊβαζόφσκι, ο οποίος ευεργέτησε με πολλά έργα τη γενέτειρά του. Το νέο μουσείο με τη μορφή αρχαίου ελληνικού ναού κτίστηκε στην κορυφή του λόφου του Μιθριδάτη. Στα ριζά του λόφου υπήρχε ένας φτωχικός αρμένικος μαχαλάς, όπου βρισκόταν και το σπίτι που γεννήθηκε ο ζωγράφος-χορηγός. Τόσο το σπίτι του Αϊβαζόφσκι όσο και το μουσείο που έκτισε δεν έχουν σωθεί.

Το νέο αρχαιολογικό μουσείο, που έκτισε ο Αϊβαζόφσκι στον λόφο Μιθριδάτη το 1871, ήταν σε μορφή αρχαίου ελληνικού ναού με δίρριχτη κεραμοσκεπή στέγη. (Φωτ των αρχών του 20ού αιώνα)

Το μουσείο καμάρωνε από την κορυφή του λόφου τη Θεοδοσία, η οποία άλλαζε με πολύ γρήγορους ρυθμούς. Η λιμανούπολη αστικοποιήθηκε προσπαθώντας, και με τη μεσολάβηση και τις γενναίες χορηγίες του ευεργέτη της ζωγράφου Αϊβαζόφσκι*, να πάρει τα πρωτεία από την ανταγωνίστρια της, τη Σεβαστούπολη. Το πρώτο τραίνο έφτασε στην πόλη το 1892 και το νέο λιμάνι εγκαινιάστηκε το 1896.

Στη διάρκεια του Πρώτου Παγκοσμίου πολέμου μέρος της συλλογής του μουσείου μεταφέρθηκε στην κριμαϊκή πρωτεύουσα Συμφερόπολη, από όπου επέστρεψε το 1918.

Ο Αϊβαζόφσκι εν τω μεταξύ είχε πεθάνει το 1900 και κληροδότησε στη γενέτειρά του το τεράστιο σπίτι του, που είχε κτίσει το 1845 στην προκουαία της πόλης. Υπήρχε, λοιπόν, άφθονος χώρος, είχε αυξηθεί πολύ και ο αριθμός των αρχαιοτήτων του μουσείου και έτσι, το 1925, αποφασίστηκε η τρίτη μεταφορά του στο σπίτι του ζωγράφου. Ήδη, μάλιστα, από το 1920 είχε μετονομαστεί σε Ιστορικό και Αρχαιολογικό Μουσείο.

*ΣΗΜ. Ivan Konstantinovich Aivazovsky, 1817-1900

Το Αρχαιολογικό Μουσείο στο σπίτι του Αϊβαζόφσκι από το 1925 μέχρι το 1988. (Φωτ του 1930)

Από το 1940 ονομάζεται πλέον *Μουσείο Ιστορίας της Πόλης* και ακολουθούν οι περιπέτειες του Δεύτερου Παγκόσμιου πολέμου. Το 1941, μέρος των συλλογών, κυρίως αρχαιακό και εκδοτικό υλικό, μεταφέρεται στο Σότσι του Καυκάσου, από όπου επιστρέφει μετά την απελευθέρωση το 1945. Κατά τη διάρκεια, όμως, της Ναζιστικής Κατοχής (1942-44) το μουσείο συνεχίζει να λειτουργεί και πολλές αρχαιότητες –οι πιο πολύτιμες– μεταφέρονται στη Γερμανία. Ένας σημαντικός αριθμός δεν επέστρεψε ποτέ.

Στο σπίτι του Αϊβαζόφσκι έμειναν οι αρχαιότητες συντροφιά με τις θάλασσες και τα καράβια του ζωγράφου μέχρι το 1988. Το νέο κτίριο που επιλέχτηκε βρισκόταν μόνο μερικές δεκάδες μέτρα μακριά στον ίδιο δρόμο. Ήταν το παλιό ξενοδοχείο *Genuezskaya*. Ένα υπέροχο μέγαρο που κτίστηκε στα τέλη 19ου-αρχές 20ού αιώνα. Για κάποια χρόνια μετά την Επανάσταση είχε λειτουργήσει και ως μαιευτική κλινική.

Το ξενοδοχείο Γένοβα, στον δρόμο της Ιταλίας, όπως ονομαζόταν τότε η λεωφόρος Αϊβαζόφσκι.

Στις 30 Ιουλίου του 2010, το Δημοτικό Συμβούλιο της πόλης ξανάδωσε στο μουσείο το αρχικό του όνομα: *Μουσείο Αρχαιοτήτων της Θεοδοσίας*.

Το 2011 το μουσείο γιόρτασε τα 200 χρόνια από την ίδρυσή του. Μετά από τόσα χρόνια λειτουργίας καλείται τώρα να αφήσει πίσω του το βαρύ σοβιετικό παρελθόν του και να μπει σε μια νέα εποχή εκσυγχρονισμού του. Το ολιγάριθμο και γερασμένο ηλικιακά προσωπικό του καθώς και τα πενιχρά κονδύλια που διατίθενται δεν εγγυώνται ταχείς ρυθμούς για αυτούς τους σκοπούς. Η προστασία του, όμως, είναι εξασφαλισμένη. Έχει για φύλακες σε όλη αυτή τη διαχρονική περιπέτεια των μετακινήσεων του, όπως φαίνεται και από τις φωτογραφίες, τα δύο μαρμάρινα λιοντάρια από τη Φαναγόρεια.

*Τα δύο λιοντάρια από τη Φαναγόρεια ακοίμητοι φρουροί του Μουσείου Αρχαιοτήτων της Θεοδοσίας.
(Φωτ ΓΚ, Μάιος 2013)*

Γιώργος Κωστόπουλος, Βόλος, Νοέμβριος 2013